

K přínosu mateřských center pro děti, matky i společnost

V České republice má v evropském kontextu matka malých dětí nárok na jednu z nejdelsích mateřských, respektive rodičovských dovolených (Matějková, Palonciová, 2005; <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=en>). Od roku 1995 do roku 2007 byl rodičovský příspěvek vyplácen jednotně do 4 let věku dítěte, od roku 2008 existují tři rychlosti vypláčení rodičovského příspěvku podle volby matky, a to 2, 3 nebo 4 roky. Trvání pracovní smlouvy, tj. doby, po které se rodič může vrátit k původnímu zaměstnavateli, je omezeno 3. narozeninami dítěte. Jak z uvedeného vyplývá, český rodič, ve většině případů matka, zůstává s dětmi poměrně dlouho doma. Pomineme-li možnost příjmového příspěvku při současném pobírání rodičovského příspěvku (pokud zajistí péči o dítě jinou zletilou osobou – od roku 2004, nebo dítě navštěvuje předškolní zařízení ve vymezeném rozsahu – od roku 2006), mohlo by se zdát, že jsou matky malých dětí do jisté míry společensky izolovány. Z důvodu podpory navázání a udržení sociálních kontaktů matek, ale i dětí začala být v 90. letech zřizována tzv. mateřská centra.

Mateřská centra jsou většinou založena a spravována matkami na mateřské/rodičovské dovolené. Matky se zapojují do činnosti dobrovolně, centra fungují na principu svépomoci, mají neformální charakter. Tím, že vznikají jako centra dobrovolné činnosti, přispívají k rozvoji občanské společnosti. V rámci svého působení pořádají mateřská centra jak pravidelné programy pro děti nejruznějšího zaměření, od tvořivých (např. výtvarné kroužky, keramika apod.), vzdělávacích (např. výuka angličtiny) po sportovní, tak jednorázové akce (např. soutěžní rodinná odpoledne, divadla pro děti). Pro matky, rodiče, ale i širší veřejnost pořádají např. rekvalifikační kurzy, odborné přednášky (psychologické, zdravotnické, právní apod.), kulturní či sportovní akce pro maminky apod. Svoji činností přispívají k rozvoji společenského života v obci, spoluprací s místními úřady pomáhají utvářet rodinnou a sociální politiku obce.

Přínos mateřského centra pro matku/rodiče

Mateřská centra pomáhají matkám, případně otcům, ale i prarodičům podlejícím se na péči a výchově malých dětí vyjít z každodenní izolace v konkrétní domácnosti. Umožní jim to navázat nové přátelské vztahy, setkat se s lidmi s různým stupněm vzdělání, typem profese, životními postoji a hodnotami. Díky kontaktům s rodinami žijícími v jejich okolí dochází také k silnější identifikaci s bydlištěm a pocitu občanské souzřetivosti. Program pro děti může po obsahové stránce rodiče inspirovat k novým aktivitám, které mohou ve volných chvílích s dítětem rozvíjet. Matky si také sdělují zkušenosti s výchovou, výživou, se zdravotními problémy apod., předávají si např. kontakty na lékaře a zkušenosti s nimi, navzájem si sdělují zkušenosti s cestováním s malými dětmi, konzultují partnerské problémy apod. V některých případech dochází i ke vzájemné výpomoci při hlídání dětí apod. Matky, které se aktivně podílí na chodu mateřského centra, nacházejí tímto způsobem sebe-realizaci a posilují svoje sebevědomí, případně rozvíjí profesní orientaci, a to nejen při vedení pravidelných programů nebo obsahové přípravě jednorázových akcí. Musí např. zvládnout formality založení občanského sdružení, shánět prostory, finance, orientovat se v příslušných, např. finančních zákonech, komunikovat s místními úřady, mateřskými školkami a dalšími partnery a v neposlední řadě musí umět informovat veřejnost o existenci a činnosti mateřského centra.

Přínos mateřského centra pro děti

Děti v mateřských centrech nacházejí kamarády, dostávají se do kolektivu vrstevníků, učí se zapojit se do programu a respektovat daný řád, což jim usnadní nástup do mateřské školy. Podobně jako matky se díky kontaktům s rodinami bydlícími v okolí dětí více identifikují s místem bydliště. To přispívá k prevenci negativních sociálních jevů, jako je vandalismus, drogová závislost apod. Díky rozmanitým aktivitám v rámci pravidelných programů, ale i během jednorázových akcí děti rozvíjí nadání výtvarné, sportovní, ale i např. komunikační schopnosti, schopnost empatie, kooperace, zvládnutí konfliktů apod.

Sít mateřských center

První mateřské centrum v České republice vzniklo v roce 1992 v YMCA Praha. Počet mateřských center se rychle zvyšoval a postupně se většina z nich stala členy Sítě mateřských center (2010: 327 členů, <http://www.materska-centra.cz/clenove/seznam-clenu/>). Sít mateřských center je občanským sdružením, jehož hlavním úkolem je koordinovat, propagovat a rozšiřovat hnutí mateřských center v České republice a jeho zapojení do mezinárodních organizací, posilovat hodnoty rodiny, úlohy rodičů a mateřské role ženy ve společnosti, podporovat právní ochranu rodiny, mateřství a rovných příležitostí mužů a žen. Sít je také velkou oporou nově vznikajícím mateřským centrům, poskytuje nejruznější typy konzultací a poradenství, pomáhá propagovat mateřská centra, spolupracuje se státními i nestátními organizacemi, s médií, pořádá semináře a konference s tematikou mateřských center a rodinné politiky, podílí se na práci Huairou komise OSN a GROOTS fundraising. Sít vydává své publikace, sborníky a bulletin Půl na půl, který vychází od dubna 2006 čtvrtletně v rámci programu společenství Equal (www.equalcr.cz), jehož cílem je snižování nerovnosti mezi muži a ženami na trhu práce v ČR. V oblasti praktické rodinné politiky jsou přínosné především tzv. kampaně. Těchto kampaní se mateřská centra účastní dobrovolně podle svého uvážení. Vliv na rozhodování má především naléhavost daného tématu v regionu a možnosti personálního zabezpečení. V roce 2010 se jednalo o tyto kampaně (více o kampaních Sítě na <http://www.materska-centra.cz/kampane-a-projekty/kampane/>): Společnost přátelská rodině, Masopust, Integrate cizinců, Vícegenerační soužití.

Jeden případ z praxe:

Mateřské centrum Studánka

Mateřské centrum Studánka se nachází v okrajové části Prahy 5, Zličíně. K 31. 12. 2009 žilo v této městské části (patří sem katastrální území Zličín a Sobín) 4435 obyvatel. Zličín se v posledních letech stal atraktivním místem z hlediska pražské integrované dopravy, možnosti nákupů a zábavy. Vzhledem k poloze na samém okraji Prahy 5 je zde možnost výletů do přírody. To vše přispělo k poměrně masivní výstavbě především bytových domů, což vedlo k významnému zvýšení počtu obyvatel. V porovnání s údajem k 31. 12. 2006 se počet obyvatel zvýšil o 34 %. Podle prognózy z roku 2007 by měl počet obyvatel této městské části překročit hranici 8000 obyvatel v roce 2013 (Burcin, Kučera, 2007). Do nových bytů se stěhují především mladí lidé a rodiny, podle střední varianty prognózy by se měl výrazně zvýšit počet narozených dětí, a to z 33 dětí v roce 2006 na 150 v roce 2012 (57 v roce 2009). To vše nasvědčuje tomu, že je přítomnost mateřského centra v této městské části opodstatněná.

Uvedené mateřské centrum na území MČ Praha-Zličín vzniklo v září 2007 za podpory místní kulturní komise a na podzim 2008 se stalo občanským sdružením. Založením občanského sdružení se mateřské centrum vymanilo z přímého vlivu kulturní komise při místním úřadě, jejíž působení nebylo bohužel vždy zcela v zájmu mateřského centra. Od počátku svého působení sídlí mateřské centrum v kapli místního Domu s pečovatelskou službou, dochází zde tedy k propojení více generací. V prvním roce fungování byly otevřeny 2 dopolední programové bloky, a to pro rodiny s dětmi do 1,5 roku a pro rodiny s dětmi do 3 let. Ve večerních hodinách bylo také jednou týdně organizováno cvičení pro maminky. Nutno říci, že v prvním roce byly všechny náklady na program hrazeny svépomocí maminkami, nájemné prostor však bylo nulové. Po založení občanského sdružení bylo nájemné stanoveno místním úřadem jako tzv. výpůjčka, z hlediska rozpočtu mateřského centra docházelo tedy pouze k úhradě nákladů na elektřinu, topení a vodu, a to pouze za tři čtvrtletí, po která probíhá program mateřského centra. V této souvislosti bylo zavedeno vstupné 30 Kč pro menší děti a 35 Kč pro větší děti.

V průběhu školního roku 2007/2008 proběhla psychologická přednáška na téma vzdor u dětí a přednáška ohledně zdravého životního stylu. Ve školním roce 2008/2009 k již uve-

deným blokům přibýly na opakované žádosti maminek kursy angličtiny pro děti s rodilým mluvčím ve spolupráci s jednou pražskou jazykovou školou. Lektor docházel přímo do mateřského centra. Na podzim 2008 také proběhl I. ročník zábavného soutěžního odpoledne pro děti, Pohádková Studánka, za spoluúčasti zlíčinského sboru dobrovolných hasičů. Na jaře 2009 pak byl ve spolupráci s rodinným centrem ZaHrátku z blízké Hostivice uspořádán I. ročník společného pochodu pro rodiny s názvem Veselé putování s ekologickou tematikou, a to díky finančnímu grantu městské části. V rámci této akce děti např. vysázely na zlíčinském sídlišti květiny do obecních truhlíků. Před prázdninami také přijelo za zlíčinskými dětmi loutkové divadlo, opět za finančního přispění místního úřadu.

Ve školním roce 2009/2010 pokračovaly pravidelné dopolední bloky pro děti, ke kterým angličtiny pro děti přibýly kursy angličtiny pro dospělé. Mateřské centrum také organizovalo dopolední cvičení pro maminky s možností hlídání dětí v prostorách nově otevřeného fitness na Praze 5. Na podzim 2009 proběhl II. ročník Pohádkové Studánky za finanční podpory místního úřadu a na jaře 2010 byl uskutečněn II. ročník Veselého putování a bylo opět pozváno loutkové divadlo.

V novém školním roce 2010/2011 pokračují pravidelné programy včetně angličtiny pro děti, nově jsou otevřeny dva kursy výtvarné výchovy pro malé děti pod vedením jedné z místních maminek. Jsou rovněž plánovány všechny zmíněné jednorázové akce. Mateřské centrum se také podílelo na přípravě tzv. Letní slavnosti u příležitosti Mezinárodního dne dětí.

Mateřské centrum Studánka je členem Sítě mateřských center. Během svého trvání se zapojilo např. do kampaně Táta dneska frčí, Spolu u kulatého stolu, v letošním roce se připojí ke kampani Vícegenerační soužití. V této souvislosti je nutné podotknout, že děti z mateřského centra pravidelně vystupují v kulturní části programu „Den pro seniory“. Především mateřského centra byla v roce 2010

přizvána do pracovní skupiny pro komunitní rozvoj spolupodílející se na utváření Strategie rozvoje místní části. Její vystoupení podložené informacemi maminek rozpoutalo debatu o kvalitě místní mateřské školy a základní školy. Na konci roku byla ve školce mezi rodiči uskutečněna anonymní anketa o kvalitě poskytovaných služeb, mimo jiné i v důsledku jednání uvedené pracovní skupiny. Na základě iniciativy jedné maminky byla v městské části realizována rovněž petice za výstavbu parku, jehož budoucnost byla ohrožena pozemkovými vztahy a politickými neshodami.

Mateřské centrum informuje občany o své činnosti pravidelně v místních novinách, jež jsou vydávány místním úřadem a distribuovány zdarma do každé domácnosti, prostřednictvím vlastních webových stránek, inzercí na ostatních webových stránkách poskytujících informace o akcích pro rodinu, vylepšováním letáků apod.

Na závěr uvedeme několik statistických údajů, jež bylo možné získat z přihlášek vyplňovaných maminkami při první návštěvě mateřského centra.

V prvním roce existence mateřského centra se přihlásilo 40 maminek dětí. Polovina z nich měla 1 dítě, polovina 2 děti, 2 maminky měly dokonce 3 děti. Ve druhém roce přišlo do mateřského centra 20 nových maminek, naprostá většina z nich měla 1 dítě. V roce 2009/2010 se nově přihlásilo 26 maminek, 69 % z nich mělo jedno dítě. V roce 2007/2008 bylo věkově složení nově příchodících dětí víceméně rovnoměrné, tj. přibližně jedna polovina byla mladší 1 roku, jedna polovina pak starší 2 let. Ve druhém roce existence mateřského centra byly nově příchodící děti spíše mladší, v dalším roce naopak starší. Z celkového počtu přihlášek uvedla jedna čtvrtina maminek, že by se ráda zapojila do organizace mateřského centra, přičemž věk dítěte zde nehrál velkou roli. V první polovině roku 2011 se významně zvýšila pravidelná návštěvnost mateřského centra, což umožnilo velmi výrazně rozšířit nabídku volnočasových aktivit pro

děti a rodiny. V roce 2011/12 bude např. nově otevřen kurs předškolní přípravy, dramatický kroužek, tanečky pro různé věkové kategorie, výtvarně zaměřené workshopy pro děti i dospělé, kursy hry na flétnu, cvičení pro rodiče s dětmi, cvičení pro dospělé a další jednorázové akce. Vzhledem k nemalému zastoupení cizinců mezi novými obyvateli je kromě kursu angličtiny poptáván i kurs češtiny pro cizince. Tento vývoj nelze hodnotit jinak než pozitivně a vypovídá o tom, že činnost Mateřského centra Studánka je místními obyvateli oceněna.

Závěr

Jak je z uvedeného krátkého popisu činnosti mateřských center, doplněného jedním příkladem z praxe, patrné, mají mateřská centra své významné místo ve společnosti. Jsou důležitá pro děti i matku, ať již jako pasivního či aktivního aktéra. Svou činností mohou významně přispívat k rozvoji občanské společnosti na lokální úrovni. V neposlední řadě mohou ve spolupráci s místními úřady zlepšovat kvalitu služeb pro rodiny s dětmi a samy rozšiřovat jejich nabídku. Na celostátní úrovni je Síť mateřských center významným aktérem při formulování rodinné politiky státu.

Literatura:

- Burcin, Boris - Kučera, Tomáš. *Prognostický odhad vývoje obyvatelstva MČ Praha Zličín*. Praha: studie pro MÚ Zličín, 2007.
- European Commission: [citováno 2010 - 9 -17]. URL: <http://ec.europa.eu/social/home.jsp?langId=en>.
- Matějková, Barbora - Palonciová, Jana. *Rodinná politika ve vybraných evropských zemích s ohledem na situaci v České republice*. Brno: Marykova Univerzita, Praha: VÚPSV, 2005. 79 s. ISBN 80-210-3630-3
- Síť mateřských center o.s.: Seznam členů [citováno 2010 - 9 -17]. URL: <http://www.materska-centra.cz/cle-nove/seznam-clenu/>
- Síť mateřských center o.s.: Kampaně [citováno 2010 - 9 -17]. URL: <http://www.materska-centra.cz/kampane-a-projekty/kampane/>

Jana Palonciová, VÚPSV, v. v. i.

Informační servis čtenářům

Novinky v knižním fondu

Migration and welfare in the new Europe. Social protection and the challenges of integration. / Carmel, Emma [EDI] - Cerami, Alfio [EDI] - Papadopulos, Theodoros [EDI] Bristol, The Policy Press 2011. - xiv, 261 s. - ISBN 978-1-84742-644-4.

Hodnoty v prostředí sociálních a zdravotních služeb. / Havrdová, Zuzana a kol. Praha, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy 2010. - 207 s. - ISBN 978-80-87398-06-7.

Veřejné politiky v České republice v letech 1989-2009. / Balík, Stanislav - Cisař, Ondřej - Fiala, Petr a kol. Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury 2010. - 695 s. - ISBN 978-80-7325-236-6.

Sociální práva v Evropské úmluvě na ochranu lidských práv a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech. / Kratochvíl, Jan

Praha, Univerzita Karlova, Právnická fakulta 2010. - 224 s. - ISBN 978-80-87146-38-5.

Prameny a nové proudy právní vědy; No. 46. Sociální ekonomika. / Dohnalová, Marie - Průša, Ladislav a kol.

Praha, Wolters Kluwer Česká republika 2011. - 175 s. - ISBN 978-80-7357-573-1.

Postoje k imigrantům. / Leontiyeva, Yana [EDI] - Vávra, Martin [EDI]

Praha, Sociologický ústav Akademie věd ČR, v. v. i., 2009. - 121 s. - ISBN 978-80-7330-173-6.

Pracovní podmínky osob se zdravotním postižením. / Komendová, Jana

Ostrava, KEY Publishing 2009. - 158 s. - ISBN 978-80-7418-022-4.

Towards adequate, sustainable and safe European pension systems. Green paper.

Luxembourg, Publications Office of the European Union 2010. - 33 s. - ISBN 978-92-79-16341-8.

APSS ČR na svých webových stránkách www.apssc.cz zahájila příjem přihlášek českých účastníků na 12. evropský kongres European Association for Directors of Residential Care Homes for Elderly (EDE), který proběhne od 29. 9. -1. 10. 2011 v Clarion Congress Hotel Prague. Letošní kongres bude zaměřen na téma „Velká tabu v dlouhodobé péči“. Experti z řady zemí se ve svých přednáškách budou věnovat lidské důstojnosti, demenci, sexualitě, umírání, násilí, ale také financování, kvalitě řízení, rozvoji pracovníků a dalším citlivým tématům spojeným s poskytováním dlouhodobé péče v rezidenčních sociálních zařízeních pro seniory. Přihlásit se lze na www.apssc.cz v menu „Kongres EDE“. Další informace o kongresu jsou k dispozici na www.ede2011.com.